

ПРИНЦИП АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ ЯК КАТЕГОРІЯ СУЧАСНОГО МОВОЗНАВСТВА

Попова Т. С.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – д-р філол. наук, професор Швачко С. О.

Філософське поняття антропоцентризму, яке зображує людину центром Всесвіту, стало підґрунтям для становлення особливого підходу до вивчення мови [3, 58]. Антропоцентричний принцип у мовознавстві базується на тих самих положеннях, що і у філософії: береться до уваги не стільки те, яку структуру має мова, скільки способи і засоби її функціонування.

Антропоцентричний підхід до мови не є новим у лінгвістиці, адже він з'явився ще у Давньому Римі та Греції, але увага до цього методу у мовознавстві приділялася не завжди однаково. Наразі дослідження мови шляхом ототожнення з побутом людини та визначення її ролі у житті суспільства набувають дедалі більшої популярності. Антропоцентричний принцип ґрунтується на тому, що людина, яка використовує певну мову, має владу над нею.

Існує велика кількість дисциплін, які було утворено шляхом розвитку антропоцентризму в мовознавстві [2, 126]:

- когнітивна лінгвістика — займається дослідженням мови у межах пізнавальної діяльності людини, а також вивченням людської свідомості з огляду на різноманітні мовні явища;

- етнолінгвістика — її предметом вивчення є еволюція мови з урахуванням етнокультурних особливостей, психології, а також етнічних та психологічних факторів функціонування;

- лінгвокультурологія — досліджує взаємозв'язок між культурою та мовою, який базується на визначенні сучасних культурних пріоритетів та цінностей;

- психолінгвістика — аналізує функціонування мови з психологічної точки зору (психо-фізіологічні процеси, які проходять в організмі людини під час використання нею мови);

- соціолінгвістика — вивчає вплив соціокультурних факторів на мову, а також її роль і місце у житті людини.

З точки зору антропоцентризму людина упорядковує та конкретизує світ, беручи за основу власні потреби і цінності. Вона робить це під час усвідомлення себе, своєї практичної та розумової діяльності [1, 15]. У мовознавстві поняття антропоцентризму ототожнюють з концептом «людина», а тому будь-які мовні одиниці описуються з метою визначення їхнього місця у житті суспільства.

Вираження принципу антропоцентризму проаналізуємо на прикладі слів *море*, *ріка*, *водосховище*. *Море* та *ріка* — це водойми, незалежні від впливу людини з точки зору положення у просторі, а водосховище — це також водойма, але вона вже має безпосереднє відношення до діяльності людини, адже породжена нею.

Антропоцентризм може прослідковуватись також у словах, які, на перший погляд, не мають прямого впливу діяльності людини на їхнє значення. Наприклад, слово *важкий* (той, якого важко підняти). Це слово не має безпосереднього зв'язку з діяльністю людини. Водночас, шляхом поглибленого аналізу слова, ми розуміємо наступне: якщо в контексті не сказано, для кого саме предмет важкий, ми передбачаємо, що він важкий для людини, а отже слово вважаємо антропоцентричним.

Отож, принцип антропоцентризму у мовознавстві діє шляхом визначення людини мовною особистістю у переважній кількості аспектів, зокрема у рамках мовної свідомості та мовної картини світу. Тлумачення антропоцентричної лексики відбувається з точки зору орієнтації на людину. Таким чином, дослідження мовних явищ з погляду на «людську особистість» визначає специфіку мови через призму пізнання людиною світу у його багатовимірності та багатокомпонентності.

1. Забуранна О. В. Антропоцентризм фразеологічної семантики (на матеріалі фразеологічних одиниць української, перської, японської мов зі значенням відносного часу): Автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / О. В. Забуранна. — К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2003. — 19 с.
2. Левченко О. П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: Монографія / О. П. Левченко. — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. — 353 с.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Підручник / О. О. Селіванова. — Полтава: Довкілля-К, 2008. — 713 с.
4. Швачко С. О. Об'єкти перекладознавства: монографія / С. О. Швачко, І. К. Кобякова, Т. О. Анохіна. - Суми: СумДУ, 2019. – 222 с.
5. Кобякова И. К. Введение в сравнительную типологию номинативных и коммуникативных единиц английского, русского и украинского языков: учеб. пос. / И. К. Кобякова, С. А. Швачко. – Сумы: СумГУ, 2017. – 199 с.

Попова, Т. С. Принцип антропоцентризму як категорія сучасного мовознавства [Текст] / Т. С. Попова: наук. кер.: С.О. Швачко // Перекладацькі інновації: матеріали X Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 20 - 21 березня 2020 р. / Редкол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова, О.О. Жулавська та ін. – Суми: СумДУ, 2020. – С. 159 - 161.